LEERPLAN

GESCHIEDENIS

(algemeen vak – lestijd: 1,5 of 2 uur per week)

Secundair Onderwijs – IIIde graad – Studierichting Rudolf Steinerpedagogie

ingediend door: Federatie van Rudolf Steinerscholen in Vlaanderen vzw
lid van de European Council for Steiner Waldorf Education
p/a Kasteellaan 54
9000 Gent
09/233.04.06

datum: 28 februari 2005

Inhoud

1 BEGINSITUATIE 2

2 DOELSTELLINGEN 3

2.1 VISIE OP HET VAK GESCHIEDENIS 3
2.1.1 Uitgangspunten, historische dimensies en categorieën 3
2.1.2 Symptomatologische benadering 4
2.1.3 Aangepaste leerinhouden en invalshoeken 4
2.1.4 Overzicht van de verschillende invalshoeken uitgewerkt per leerjaar 5
2.1.4.1 Eerste leerjaar van de derde graad 5
2.1.4.2 Tweede leerjaar van de derde graad 6
2.2 LEERPLANDOELSTELLINGEN 7
2.2.1 Selectiecriteria en structurering 7
2.2.2 Funderende doelstellingen 7
2.2.3 Kennis, inzicht en vaardigheden 8
2.2.3.1 Algemeen 8
2.2.3.2 Voor de periodes en samenlevingen die bestudeerd worden vanuit de organisatie van de socialiteit 9
2.2.3.3 Voor de periodes en samenlevingen die bestudeerd worden vanuit terugblik en grote overzichten 9
2.2.4 Attitudes 9

3 LEERINHOUDEN 10

3.1 HET EERSTE LEERJAAR 10
3.1.1 Rome 10
3.1.2 De Middeleeuwen 11
3.1.2.1 De vroege Middeleeuwen (ca. 500 - ca. 1000) 11
3.1.2.2 De volle Middeleeuwen (ca. 1000 - ca. 1300) 11
3.1.2.3 De late Middeleeuwen (ca. 1300 - ca. 1500) 11
3.1.3 De renaissance en de Nieuwe Tijd (ca. 1500 - ca. 1789) 12
3.2 HET TWEEDE LEERJAAR 12
3.2.1 De Franse revolutie (1789) 12
3.2.2 De 19de eeuw 12
3.2.3 De 20ste eeuw 12

4 MINIMALE MATERIËLE VEREISTEN 13

5 EVALUATIE 14

5.1 FORMATIEVE EVALUATIE 14
5.2 SUMMATIEVE EVALUATIE 14
5.3 DE INHOUD VAN DE EVALUATIE 15
5.4 VAKOVERSCHRIJDEND 15

6 METHODOLOGISCHE WENKEN 16

7 BIBLIOGRAFIE 18

7.1 BASISWERKEN 18
7.2 ANTROPOSOFISCHE ACHTERGRONDLITERATUUR 20

1 Beginsituatie

In de tweede graad waren de ideeëngeschiedenis en zelfstandige oordeelsvorming de grote aandachtspunten. Om kans op slagen te hebben in de derde graad wordt verwacht dat de leerlingen begrip hebben van de tijdvakken en de ze de tijdperken op de tijdlijn kunnen situeren. Ze hebben de basis van het omgaan met historische bronnen geleerd en ze hebben leren werken met historische kaarten. Verder wordt verwacht dat de leerlingen respect opbrengen voor andere volkeren en tijden.
Tevens wordt van de leerlingen verwacht dat zij tot op zekere hoogte een parate voorkennis hebben van de historische periodes die in de eerste en tweede graad werden behandeld. Wat vereist wordt, is in mindere mate 'kennis' van bepaalde historische periodes, maar eerder de vaardigheid om historische verhalen en biografieën te begrijpen en belangstelling op te brengen voor andere culturen en tijden.

2 Doelstellingen

2.1 Visie op het vak Geschiedenis

2.1.1 Uitgangspunten, historische dimensies en categorieën

Het doel van het vak geschiedenis is, naast de andere aangeboden vakken, de jongeren helpen en ondersteunen in hun ontwikkeling als individu. Kennis en inzicht in geschiedenis kan hen helpen om tot het besef te komen van hun unieke totaliteit en verantwoordelijkheid en om deze te aanvaarden en later tot een constructief maatschappelijk handelen te komen. Daarnaast zijn de ontwikkeling van historisch besef, culturele vorming, verdere identiteitsvorming en vorming tot sociale weerbaarheid uiteraard fundamentele bijdragen.
Geschiedenis is de dialoog tussen verleden, heden en toekomst. Inzicht hierin wordt beschouwd als 'historisch besef'. Binnen de Steinerpedagogie wordt ernaar gestreefd om vanuit de historische fenomenen zelf een zo volledig, exact feitelijk maar sprekend mogelijk waarnemingsbeeld neer te zetten. Daarbij wordt ingespeeld op het belevingsniveau van de jongeren, dat verschillend is van leerjaar tot graad. Het denken oefent zich en wordt opgebouwd via deze waarneming en het progressief leren ordenen ervan, waarbij een basispakket aan parate kennis onontbeerlijk is, om überhaupt tot denken te kunnen komen. In verband met dit historisch besef wordt in de Steinerscholen, naast inzicht in de principes van temporaliteit en causaliteit (continuïteit) ook veel aandacht besteed aan het principe van discontinuïteit: onverwachte impulsen van bewust, doelgericht en in vrijheid menselijk individueel of collectief handelen en invloeden van de natuur kunnen de geschiedenis abrupt een andere wending geven.
Geschiedenis heeft als algemeen studiedomein de diverse aspecten van de interpersoonlijke relaties; dit resulteert in haar socialiteitdimensie. In verband met het besef van sociaalzijn staat de verwerving van inzicht in de gevoelens, gedachten, motieven en handelingen die verschillende vormen van sociaal zijn oproepen en verwerkelijken, voorop. De dimensie socialiteit kan worden ingevuld via de categorieën: maatschappelijke gebeurtenissen, relaties en verhoudingen, processen en structuren. De verschillende maatschappelijke domeinen, waarin de dimensie socialiteit kan worden gesitueerd, zijn: het sociaal-economische, het demografische, het politieke, het juridische, het militaire, het sociaal-culturele, het levensbeschouwelijke, het ecologische en het technologische.
De dimensie tijd wordt binnen opgebouwd via een aantal categorieën, waaronder: opvolging in de tijd (eerder-later), duur (lang-kort), tempo (snel-langzaam), ritme, periodiciteit, langzame verandering-breuk, evolutie-revolutie, diachronie-synchronie, vooruitgang-stagnatie. Deze worden ontwikkeld vanuit de concrete historische werkelijkheid, via het vergelijken van historische fenomenen: het ontdekken van gelijkenissen, gemeenschappelijke elementen, van verschillen en van wezenlijke karakteristieken.
Onder de categorieën van de historische ruimte, als plaatsbepaling van historische gegevens, kunnen worden vermeld: lokalisatie (o.a. continentaal en maritiem); schaal (plaatselijk, regionaal, continentaal, mundiaal); afstand (uitgestrekt-beperkt, ver-dichtbij); ruraal, stedelijk,

ongerept; gesloten (op zichzelf) - open (in wisselwerking met); centraal georiënteerd, evenwichtig gespreid of naar de periferie toe.

2.1.2 Symptomatologische benadering

De meeste historici zien de geschiedenis als een breed net van causaliteiten. De geschiedenis verschijnt dan als een continue ontwikkeling die zich, ondanks sprongen en dialectische pendelbewegingen, rechtlijnig beweegt. Het huidige ontwikkelt zich steeds uit het voorgaande. Daar tegenover stelt Rudolf Steiner de openheid, de discontinuïteit van de geschiedenis[1]. Hij gaat uit van de idee van de vrijheid. Als men aanneemt dat de mens een vrij wezen is, dat in staat is keuzes te maken en er de verantwoordelijkheid voor te dragen, wordt de causaliteit onderbroken. Vanuit de vrijheid van handelen zullen telkens onverwachte impulsen in de geschiedenis ingrijpen. Naast de eenduidige oorzaken en gevolgen is er sprake van de invloed van het menselijk bewustzijn. Dit onderbreekt voortdurend wat op de mens afkomt. Door deze onderbrekingen verliezen situaties en feiten hun eenduidigheid. Afhankelijk van de aanleg en denkwijze vat elke mens eenzelfde situatie anders op. Het zijn deze grondgedachten die in de tweede en derde graad van de Steinerscholen in de geschiedenislessen worden meegegeven.
Als een vernieuwing in de historische methode introduceerde Rudolf Steiner een symptomatologische benadering[2]. Deze methodische verdieping leidt tot twee basisinzichten. Men leert de im

VAN WINTER, J.M., *Ridderschap, ideaal en werkelijkheid*, Fibula, Haarlem, 1981.
VAN DE MEERSSCHE, P., *De deuren open? China na Mao*, Davidsfonds, Leuven, 1987.
VAN DE MEERSSCHE, P., *Internationale politiek* (3 dln), Standaard, Antwerpen, 1990.
VANDEN BERGHE, Y., *Het grote misverstand. Een geschiedenis van de Koude Oorlog (1917-1990)*, Acco, Leuven, 1991.
VANDEPITTE, P., DIERICKX, G., *Ontwikkelingsbeleid. De Noord-Zuid-verhouding: de lange weg van het ontwikkelingsbeleid*, Licap, Brussel, 1989.
VAN ROSSEM, M., *De Verenigde Staten in de twintigste eeuw*, SDU, Den Haag, 1991.
VAN WOLFEREN, K.G., *Japan. De onzichtbare drijfveren van een wereldmacht*, Kritak, Leuven, 1989.
VERBEECK, H., *Economie als wereldoorlog*, Kok Agora, Kampen, 1990.
VERGER, J., *Universiteiten in de middeleeuwen*, Fibula, Haarlem, 1978.
VERLINDEN, C., *Het ontstaan van de Atlantische beschaving. Van renaissance tot verlichting*, E. Story-Scientia, Gent, 1971.
VERMEERSCH, E., *De ogen van de panda. Een milieufilosofisch essay*, M. Van de Wiele, Brugge, 1988.
VERRYCKEN, A., *De middeleeuwse wereldverkenning*, Acco, Leuven, 1990.
VERSTRAETE, L., *Het verdrag van Maastricht. De betekenis van de Europese Unie voor ieder van ons*, Standaard Uitgeverij, Antwerpen, 1992.
VOGEL, H.Ph., *Geschiedenis van Latijns-Amerika*, Het Spectrum, Utrecht, 1988.
WAHL, R., *Karel de Grote, vader van Europa*, Elsevier, Amsterdam/Brussel, 1981.
WILDIERS, M., *Afscheid van Los Alamos: notities uit het nucleaire tijdperk*, DNB, Kapellen, 1987.
WILDIERS, M., *Kosmologie in de westerse cultuur*, DNP, Kapellen, 1988.
WILS, L., *Van Clovis tot Happart*, Garant, Leuven, 1992.
WITTE, E., e.a., *Politieke geschiedenis van België van 1830 tot heden*, Standaard, Antwerpen, 1990.
ZWAAN, T., e.a., *Het Europees labyrint: nationalisme en natievorming in Europa*, Boom, Meppel, 1991.

7.2 Antroposofische achtergrondliteratuur

AHARAN, J.B., *De spirituele gebeurtenis van de twintigste eeuw. Een imaginatie*, Vrij Geestesleven, Zeist, 1996.
BOEKE, E., *De onvoltooide revolutie: vrijheid, gelijkheid, broederlijkheid*, Vrij Geetesleven, Zeist, 1989.
BRÜLL, D., *De sociale impuls van de antroposofie*, Christofoor, Zeist, 1985.
FREI, D.W., *Menschengemäße Politik. Die soziale Herausforderung*, Verlag am Goetheanum, Dornach, 1988.
FRIELING, *Christentum und Islam. Der Geisteskampf um das Menschenbild*, Fischer Taschenbuch Verlag, Frankfurt am Main, 1981.
HENNY, C., *Naar de bronnen van Driestromenland*, Christofoor, Zeist, 1989.
KRÜCK VON POTURZYN, M.J., *Het Proces tegen de Tempelridders*, Vrij Geestesleven, Zeist, 1983.
LIEVEGOED, B., *Naar de 21ste eeuw*, Vrij Geestesleven, Zeist, 1986.
LINDENBERG, C., *De techniek van het kwaad. Hitler en de opkomst van het nationaal-socialisme in Duitsland*, Vrij Geestesleven, Zeist, 1985.
LINDENBERG, C., *Vom geistigen Ursprung der Gegenwart. Studien zur Bewußtseinsgeschichte Mitteleuropas*, Verlag Freies Geistesleben, Stuttgart, 1984.
LOS, F.C.J., *De Oud-Ierse Kerk*, Vrij Geestesleven, Zeist, 1975.
RIEMECK, R., *Midden-Europa. Balans van onze eeuw*, Nearchus, Leiden, 1990.
RIEMECK, R., *Op zoek naar Midden-Europa*, Vrij Geestesleven, Zeist, 1988.
SALMAN, H., *Europa in een nieuw licht. De Europese cultuur als ontwikkelingsveld tussen Oost en West*, Kok Agora, Kampen, 1988.
SCHMELZER, A *Aktuelles Mittelalter. Zum Geschichtsunterricht der 11. Klasse an Waldorfschulen.. Menschenkunde und Erziehung 89*,Verlag Freies Geisteleben, Stuttgart, 2003.
SCHMIDT-BRABANT, M. (red.), *Idee und Aufgabe Europas. Von der nationalen zur europäischen Identität*, Verlag am Goetheanum, Dornach, 1993.
STEINER, R., *Die Rätsel der Philosophie in ihrer Geschichte als Umriß dargestellt*, Rudolf Steiner Verlag, Dornach, 1985.
STEINER, R., *Het christelijk opstandingsmysterie en de voorchristelijke mysteriën*, Vrij Geestesleven, Zeist, 1985.
STEINER, R., *Over Rusland*, Pentagon, Amsterdam, 1990.
STEINER, R., *Wereldgeschiedenis in het licht van de antroposofie*, Vrij Geestesleven, Zeist, 1996.
TEICHMANN, F., *Der Mensch und sein Tempel. Chartres*, Urachhaus, Stuttgart, 1991.
VELTMAN, W.F., *Chartres*, Vrij Geestesleven, Zeist, 1991.
VELTMAN, W.F., *Europa: grenzen en mogelijkheden*, Hibernia, Oosterhout, 1993.
VELTMAN, W.F., *Zangers en ketters*, Vrij Geestesleven, Zeist, 1981.